

Böckerna med "Mosaisk" prägel (De fem Moseböckerna)

A

1. Varför fem? 1
2. Varför Moseböcker?
3. Varför först? 2

B

- FÖRSTA MOSEBOK – den stora planen
ANDRA MOSEBOK – den underbara räddningen 3
TREDJE MOSEBOK – det helgade folket
FJÄRDE MOSEBOK – den långa vandringen 4
FEMTE MOSEBOK – den upprepade påminnelsen

Varför fem?

Eftersom detta historieverk är uppdelat i fem delar har man ofta kallat det "Pentateuken" (ett grekiskt ord som betyder femrullen eller femboken). Man vet inte om fem-delningen gjorts från början eller om den gjorts senare. Den kan under alla förhållanden föras långt tillbaka. Den förekommer i samaritanernas kanon som bara består av de fem Moseböckerna. Och den förekommer i Septuaginta. Det kan möjligen vara av praktiska skäl som man delat upp det i fem böcker. Var och en av dem kunde rymmas på en bokrulle.

Varför Moseböcker?

Själva beteckningen "Moseböcker" har vi fått från Luther. Men enligt gammal judisk och kristen uppfattning går dessa böcker tillbaka till Mose och har till väsentliga delar skrivits av honom, jfr beteckningarna "Moses lagbok" (Josua 8:31), "Moses, Guds tjänares, lag" (Dan 9:11), "Moses bok" (Esra 6:18, Neh 13:1, Mark 12:26), "Moses" (Luk 24:27, 2 Kor 3:15). Många bibelforskare menar dock att Moseböckerna a) inte kan vara skrivna av Mose, b) inte har bara en författare utan flera och c) inte heller härstammar från en och samma tid. I det sammanhanget har man framställt en hypotes om fyra olika källskrifter – Jahvisten, Elohisten, Deuteronomium och Prästboken – som kommit till under loppet av ungefär 500 år – från 900-400 f Kr. Dessa källskrifter har sedan fogats in i varandra (man menar sig kunna upptäcka "fogarna" ganska lätt) och resulterat i det verk som vi kallar Moseböckerna. Denna redigering skedde då i stort sett efter profeternas tid.

Detta är nu en hypotes och fö en av flera. Det ger uttryck för det faktum att vi överhuvud *vet* rätt litet om vilka som skrivit böckerna i GT, hur de samlats i större grupper o s v. Det gäller också Moseböckerna. Visserligen talas där om att Mose skrev ner vissa avsnitt. Men det sägs inte att det var han som samlade allt detta material till ett enhetligt verk. Däremot framstår han som centralgestalten i hela det skeende som rullas upp för oss i Moseböckerna. Det är han som för folket ut ur Egypten, det är

han som förmedlar lagen och det är han som talar till folket och leder det fram till löfteslandets gräns. Även om det inte var han som skrev ner *allt* i Moseböckerna eller ställde samman dem i det skick vi har dem idag – så går dock allt tillbaka till honom. Därför finns det alla skäl att kalla dem ”Moseböcker”.

Varför först?

I och för sig är det ju rätt naturligt att Moseböckerna står först. De skildrar begynnelsen av skapelsens och mänsklighetens och Israels historia. Men det är inte bara av kronologiska skäl som de bör stå först. Det som står i dessa skrifter är nämligen av grundläggande betydelse för hela bibeln i övrigt. Det som sedan följer är egentligen bara en vidareutveckling av det som redan getts i Moseböckerna. Man kan bara hänvisa till så grundläggande begrepp som Skapelsen, Syndafallet, Löftet, Utkorelsen, Förlossning, Förbunden osv. Det går en klar linje från de fem Moseböckerna via GT:s skrifter till Kristus och apostlarna och ända fram till Uppenbarelseboken. Låt oss därför se närmare på vad de fem Moseböckerna innehåller.

FÖRSTA MOSEBOK

– den stora planen

Namn

I den hebreiska bibeln kallas boken Bereshit (”i begynnelsen” eller ”genom förstlingen”). I Septuaginta kallas den Genesis (”Ursprung”, ”början”).

Indelning

Urhistorien	kap 1–11
Patriarkhistorien	kap 12–50

Bokens disposition är uppbyggd kring 10-talet som spelar stor roll i Genesis. Efter den inledande framställningen om himmelens och jordens skapelse (1:1–2:3) kommer 10 ”följdberättelser” (hebr ”toledoth”) som inleds med ”detta är berättelsen om”: 1) Skapelsens följdberättelse (2:4–4:26), 2) Adams följdberättelse (5:1–6:8), 3) Noas följdberättelse (6:9–9:29), 4) Noa söners följdberättelse (10:1–11:9), 5) Sems följdberättelse (11:10–26), 6) Teras följdberättelse (11:27–25:11), 7) Ismaels följdberättelse (25:12–18), 8) Isaks följdberättelse (25:19–35:29), 9) Esaus följdberättelse (36:1–37:1), 10) Jakobs följdberättelse (37:2–50:26).

Genom denna disposition – som är bokens egen – binds hela 1 Mos samman till en enhet. Det är dock inte svårt att se hur den naturligt sönderfaller i två avdelningar som handlar om a) hur världen och b) hur Israels historia började.

Förebilder till Kristus

I Rom 5:14 står om Adam att han ”är en *förebild* till den som skulle komma”. Förebild heter på grekiska *typos*. Av det har vi fått ordet ”typologi” = läran om förebilderna. Enligt Nya

Testamentet skildra GT en lång rad händelser, institutioner och personer som är förebilder till Kristus. När vi studerar GT ska vi ta sikte på dessa förebilder. Just i 1 Mos finns många förebilder och då särskilt

Personer som förebildar Kristus

- Adam* – den första människan, vars handlande fick betydelse för hela människosläktet (Rom 5:12 ff).
- Abel* – fåraherden som dödades av sin bror och vars blod ropar från jorden (Hebr 12:24).
- Noa* – gudsmannen som byggde en ark till räddning undan dom och ödeläggelse, en bild bl a för räddningen genom dopet (1 Petr 3:20 ff).
- Melkisedek* – prästen och konungen i Salem som förmedlade välsignelsen till Abraham (Hebr 5:5-10, 6:19-20, 7:1-28).
- Isak* – löftessonen som gick upp till Morias berg (Jerusalem) för att offras.
- Jakob* – som såg himmelen öppen (Joh 1:51), tjänade för att vinna sin brud (Ef 5:25ff), kämpade med Gud i nattens ensamhet (Matt 26:36ff).
- Josef* – brodern som blev föraktad av sina egna, såldes för tjugo siklar silver, fängslades på falska anklagelser – men som just därigenom blev till räddning och till liv för många.

ANDRA MOSEBOK

– den underbara räddningen

Namn

Den hebreiska bibeln kallar boken *Shemot* som betyder ”namn”. Boken börjar med namnen på Israels söner. I Septuaginta kallas den *Exodos* och i våra biblar har vi en latinsk form av detta, ”Exodus”, som betyder ”utgång” eller ”uttåg”.

Indelning

Uttåget ur Egypten kap 1–18

Förbundet vid Sinai kap 19–40

Förebilder till Kristus

Händelser

- Räddningen ur Egypten* – förlossningen ur träldomen är i sin helhet en förebild till den förlossning som Kristus vunnit (jfr t.ex. Matt 26:19–29, Ef 1:7, 14)
- Påskalammet blod* – som gav räddning undan a) dom och b) träldom (jfr Joh 19:33ff, 1 Kor 5:7, 1 Petr 1:18ff, Upp 5:8-9).
- Mannat från himlen* – som mättade de hungrande (jfr Joh 6:31ff).

<i>Vattnet ur klippan</i>	– som förmedlade vederkvickelse och liv (Joh 7:37ff, 1 Kor 10:1ff).
<u>Institutioner</u>	
<i>Tabernaklet</i>	– är en förebild a) i sin helhet, (jfr ”slog upp sitt tabernakel ibland oss” Joh 1:14) b) med alla dess föremål som brännoffersaltaret, ljusstaken, skådebrödsbordet, rökelsealtaret och främst nådastolen (Rom 3:25, Hebr 9:1ff)
<u>Personer</u>	
<i>Mose</i>	– som räddade sitt folk, ledde dem som en herde, gav dem ”levande ord från Herren..” (Hebr 3:1ff).
<i>Aron</i>	– som invigdes till prästerlig tjänst, frambar offer för folket, bar dem på sitt hjärta inför Gud (2 Mos 28:1 med Hebr 5:4-6, 9:7-12).

TREDJE MOSEBOK

– det helgade folket

Namn

Wajjikra kallas 3 Mosebok i den hebreiska bibeln. Det betyder ”och han (Herren) kallade”, och det är ju så boken börjar. I Septuaginta heter den *Leviticon* (underförstått: biblion, bok), och det betyder ”den levitiska boken”. Den var främst en handbok för de levitiska prästerna. Vårt ”Leviticus” är den latinska formen av samma ord.

Indelning

Offerlagar kap 1–16
Helighetslagar kap 17–27

Grundtankar och förebilder till Kristus

1. Offren

Talet om offer går som en röd tråd genom hela 3 Mos. Enligt NT hade offren bl.a. ett trefaldigt syfte a) att hålla folkets samvete vaket (Hebr 10:3), b) att visa på behovet av att synden blev sonad (Hebr 9:22) och först och sist c) att visa fram mot Kristus som det stora offret genom vilket synden skulle sonas och vi skulle bli försonade med Gud.

Men Kristus var inte bara det offer som gavs. Han var också prästen som bar fram det.

2. Prästadömet

Prästerna i det gamla förbundet hade en ställföreträdande funktion. De skulle företräda folket inför Herren. NT talade om att a. *Kristus är översteprästen*, b. *Vi är ”präster”*. Liksom prästerna i GT behöver vi helgas och renas för att kunna utföra vår tjänst.

3. Jubelåret

Föreskrifterna om jubelåret återfinns i 3 Mos 25. Där kan man läsa om hur vart 50:e år skulle vara ett ”jubelår”. Det inleddes på den stora försoningsdagen (v 9). Till jubelåret hörde tre viktiga punkter: a. *Personlig frihet*. b. *Ekonomisk återupprättelse*. c. *Fullständig vila*.

Detta jubelår betraktades redan i GT som en förebild till den messianska tiden (Jes 61:1–2). Jesu ankomst innebar just den befrielse, återupprättelse och vila som jubelåret var en förebild till.

FJÄRDE MOSEBOK

– den långa vandringen

Namn

4 Mosebok kallas i den hebreiska bibeln ”Bammidbar”. Det betyder ”i öknen” och boken ger just en skildring av israels ökenvandring. I Septuaginta heter boken *Arithmoi* och detta grekiska ord heter på latin *Numeri*, tal, antal, räkningar. Det namnet har boken fått därför att den börjar och slutar med en folkräkning.

Indelning

Det gamla släktet kap 1–20

Det nya släktet kap 21–36

Förebilder till Kristus

Händelser

Kopparormen

– som blev till liv för de ormbitna (21:1–9 jfr Joh 3:14).

Fristäderna

– som var en tillflykt för de hotade (35:10–14).

Personer

Mose

– som bad för sitt folk (14:13–20 jfr tidigare 2 Mos 32:11–13, 30–32 och Joh 17, Hebr 7:25 m.fl.).

FEMTE MOSEBOK

– den upprepade påminnelsen

Namn

”Dessa är de ord som Mose talade till hela Israel”. Så börjar 5 Mosebok och i den hebreiska bibeln kallas *Debarim* – ”Ord”. Men Septuaginta kallade boken *Deuteronomion* och på latin blir det ”Deuteronomium” som betyder den andra lagen.

Indelning

Blick tillbaka kap 1–26

Blick framåt kap 27–34

Löften om Kristus

5 Mos 18:15, 18

– om Profeten som skulle vara lik
Mose och som de skulle lyssna till
(jfr Joh 1:21, 6:14, Apg 3:22, 7:37).

5 Mos 21:23

– om ur den som upphängts på trä är
en förbannelse (jfr Gal 3:13).